

MICHAL HORSKÝ

Politické hry

MARENČIN PT

MICHAL HORSKÝ

Politické hry

MARENČIN PT

© Michal Horský, 2016
© Marenčin PT, spol. s r. o., 2016
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
www.marencin.sk marencin@marencin.sk
Illustrations © Kazo Kanala
Cover photo © Luboš Pilc
Cover & Layout © Marenčin Media, s. r. o.
Jazyková úprava Linda Benkovičová
531. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-8114-616-9

Obsah

Úvod	6
1. kapitola Predčasné voľby – Waterloo pravice	13
2. kapitola Jednofarebná vláda	75
3. kapitola Supervolebný rok	119
4. kapitola Predvolebné kortešačky	169
5. kapitola Bieda ideológií alebo politiky?	201
Záver alebo Srdce a kostra demokracie	223
Prílohy: VOLBY, GRAFY A TABUĽKY	235
Zoznam literatúry a zdrojov	253

Úvod

V demokratickej, otvorenej spoločnosti žijeme už viac než štvrtstoročie. Napriek viacerým spoločenským i politickým chybám a omylom, uplynulé roky nepochybne patria k najúspešnejším obdobiam našej histórie. Nikdy v minulosti sme nemali takú možnosť slobodne sa rozhodovať a zároveň chrániť vlastné ľudské a politické práva. Je zrejmé, že ani občania, ani ich štát nikdy v minulosti nemali také samozrejmé postavenie v medzinárodných hospodárskych či bezpečnostných systémoch sveta. Slovensko, podobne ako takmer všetky európske štáty, po páde železnej opony prechádza najúspešnejším obdobím modernej Európskej histórie.

Ale predsa v nás drieme škriatok pochybnosti. Hoci postupne prekonávame zdedené spoločenské neduhy a stereotypy, tak napríklad naše príznačne nízke národné sebavedomie už tak okázalo nenahrádzame hurá vlastenectvom – ako donedávna – a dobiehame zameškané, ale aj tak máme pocit, že sme mali a mohli dosiahnuť omnoho viac. Sociálne práva a politické slobody, ktoré sme získali po roku 1989, pokladáme už za samozrejmú. Postupný všestranný rozvoj v krajine, sociálny zmier i relatívnu politickú stabilitu či vzostupnú kvalitu života taktiež považujeme za samozrejmú. Hoci krok po kroku viditeľne na-

predujeme, mnohým z nás sa zdá, že vzostup je skôr len dôsledok nehybnosti okolitého sveta, než výsledok našej činnorodej práce. Sme skôr spoločenstvom skeptikov než sebavedomou spoločnosťou nádeje.

Politika, ktorá nás zaujíma zo dňa na deň menej, sa najviac formuje v stále zložitejších medzinárodných závislostiach, ktoré nepresne pomenúvame ako vplyvy globalizovaného sveta. Vplyv globalizácie hospodárskych vzťahov na domácu ekonomiku a vnútroštátnu politiku je čoraz väčší a zároveň menej zrozumiteľný. A hoci politické rozhodnutia majú čím ďalej, tým väčší vplyv na náš každodenný život, záujem o politiku viditeľne slabne. Priepasť medzi voleným politikom a občanom sa prehľbuje. Politik sa vymyká spod verejnej kontroly a je v podozrení, že mu ide o mocenské zákulisné hry v mene osobného m prospechu a nie v mene verejného blaha. Všetkým nám chýba pocit istoty, vládcom i ovládaným, že popri napĺňaní osobných cieľov sa nedokážeme solidarizovať.

V práve sa končiacom volebnom období sme boli neraz svedkami toho, ako časť našich politických elít postupne strácala svoju dôveryhodnosť, utápala sa v žabomyších straníckych zápasoch, pričom riešenia často skôr iba predstierala, než by ich reálne uskutočňovala. Všeobecný pocit šíriacej sa nedôvery, podozrievania z korupčného jednania a oligarchizácie politického života pokrýva fakt, že – napriek všetkému – pomaly, ale predsa naša krajina napreduje. Hoci často pochybujeme, život v našej krajine sa stále viac podobá na život občanov rozvinutých krajín západného sveta. Bez demokratických pomerov by to možné nebolo. Predovšetkým na tento fakt a zároveň pozoruhodný rozpor vnímania našej prítomnosti upozorňujú uverejnené rozhovory. Preto nielen popisujú a komentujú, ale sa pokúšajú aj hľadať príčiny a vysvetlenia rozdielnych pohľadov.

V slovenskej politike je veľa otvorených a nezodpovedaných otázok. Prečo je taká vysoká miera nedôvery občanov voči spolu-

občanom, ktorým v slobodných voľbách zverujú politickú moc? Kde sú príčiny a zdroje nedôvery v politické strany? V čom spočíva ich marginalizácia a fakt, že ich nahrádzame anti-politikou či dokonca až oligarchizáciou politiky? Aké sú súvislosti medzi klesajúcou volebnou účasťou občanov, neprimeranou medializáciou politiky a odklonom politikov od serióznej, etickej a ideovo ukotvenej práce? Prečo máme v parlamente tolko politického cirkusu a rôznym klauniád?

V prvých štyroch kapitolách sú rozhovory zoradené tak, ako boli postupne zverejňované od roku 2011 až po súčasnosť. Zaznamenávajú dobové reálie, ale tiež pokusy o diagnostiku niekedy až neuveriteľných príznakov detských chorôb mladej demokracie.

V prvej kapitole popisujú príčiny, priebeh a dôsledky predčasných volieb v roku 2012. Predčasné parlamentné voľby zaznamenali až nečakane vysokú volebnú porážku pravicovej vládnej garnitúry. Politické volebné Waterloo neschopných politikov vládnych strán umožnilo zvíťaziť jednej ľavicovej strane SMER-SD a vytvoriť jednofarebnú vládu. Príčiny svojho volebného debaklu porazené strany dodnes – na prahu nových volieb – dostatočne pred verejnosťou nevysvetlili.

Jednofarebná vláda, ktorá v uplynulom volebnom období vládne, je v podmienkach multistraníckeho systému v povojnovej Európe zriedkavým javom. V politických dejinách a podmienkach Československa je to dokonca od roku 1918 a po roku 1992 v Českej i Slovenskej republike, v kontexte demokratického systému, po prvýkrát. Aj preto keď sa naplno rozvinula vládna moc jednej strany, jej prvé kroky boli vnímané s podozrievaním a napätím, či sa nepokúsi petrifikovať svoju moc zmenou ústavných a volebných zákonov. Nedosiahla ústavnú väčšinu a ani sa nepokúšala meniť zákony v prospech upevnenia vlastnej straníckej moci. V prvom roku vlády sa namiesto toho snažila o ústretové postoje voči médiám, občianskej spoločnosti, záujmovým skupinám, z ktorých

reprezentantov vytvorila rôzne druhy poradných orgánov vlády. Dokonca nominantmi opozičných strán obsadila posty vládnych zmocnencov pre rómsku komunitu a menšiny. Hoci dialóg s verejnosťou vládne elity udržiavali aj v nasledujúcich rokoch, dialóg s opozíciou sa z času na čas menil na ostré spory.

Zaťažkávacím rokom, barometrom politickej kultúry a klímy v krajine, bol supervolebný rok 2014. V strede parlamentného volebného obdobia, v ktorom si krajina užívala sociálny zmier a politickú stabilitu, záujem o politiku ochabol. Napriek trom po sebe idúcim voľbám, t.j. prezidentským, voľbám do Európskeho parlamentu a komunálnym voľbám, bolo cítiť skôr únavu z politiky, ktorej dôsledkom bola mimoriadne nízka účasť vo všetkých voľbách, ba dokonca v najnižšom počte účastníkov volieb do európskeho parlamentu v celej Európe. Väčší záujem o politiku vzbudili až prezidentské voľby, v ktorých zvíťazil anti-politický kandidát bez politickej príslušnosti a politických skúseností.

Posledné rozhovory glosujú predvolebné kortešačky súčasnosti. Zaznamenávajú nie iba aktuálny vnútropolitický dialóg vládnej strany s opozíciou, ale aj nečakaný odraz globálneho, zahraničnopolitického vplyvu migračnej vlny v Európe na našu domácu politiku. Hoci strany majú jednoznačný a podobný postoj k migrantom – „solidarita áno, povinné kvóty nie“, dôsledky vlny na volebné preferencie sa aj tak významne prejavujú. Medzinárodná kríza nevdojak v očiach voličov preferuje zavedenie a pevné politické strany a hnutia a do veľkej miery znevýhodňuje strany a straničky, ktoré iba zápasia o svoju politickú budúcnosť v parlamentnej politike.

Zverejnené rozhovory dokumentujú, že bieda našej súčasnej politiky, ktorú by sme mohli nazvať aj istým druhom hodnotovo vyprázdnenej demokratúry, predovšetkým väzí v absencii ideí a hodnôt. Dôveryhodnosť a transparentnosť politických strán a hnutí je priamo závislá od hodnôt, ktoré reprezentujú a snažia sa ich presadiť v celospoločenskom meradle. Prirodzene, nie fundamentalis-

ticky a výnimočne, ale s vedomím, že demokratická politika je nielen umením možného, ale predovšetkým umením kompromisov. Dnešný stav zastupiteľskej demokracie nielen u nás, ale aj v okolitých krajinách predovšetkým bazíruje na procedúrach demokracie, ktoré však bez hodnotového ukotvenia sú iba holou kostrou demokratického režimu. Chýba im srdce, bez ktorého hynie každý živý organizmus. A nad týmito otázkami sa v závere zamýšľa aj kolega Jozef Lenč so svojimi poznámkami k textom autora, ale aj k dobe, v ktorej žijeme.

Po štvrtstoročí zavádzania demokratického režimu sa u nás menia tváre politikov no a mení sa aj tvár politiky. Často sú osobnosti verejného a politického života nahrádzané extrémizmom a mediálnym šašovstvom. Aké nevyhnutné atribúty musí mať demokratická politika a demokratický politik? Ako ich má rozpoznať občan, ktorý sa politikou zaoberá len vtedy, keď kráča k volebnej urne? O tomto hovoria posledné dve kapitoly.

Záverečné prílohy poskytujú zodpovednému občanovi – voličovi množstvo faktografických volebných výsledkov strán a hnutí ako aj údaje o ich hodnotovej príslušnosti a počte členov, ktoré umožňujú nezávisle na názore autora objektívne sa vo voľbách rozhodnúť pre tú či onú politickú formáciu. Treba veriť, že volič bude mať šťastnú ruku a so svojím rozhodnutím ako aj výsledkami volieb bude spokojný. Môže mu v tom pomôcť aj v istej miere nadľahčený kvíz slovenského demokratického voliča, ktorý je záverečnou bodkou knihy.

Verím, že súbor vybraných úvah a rozhovorov, spoločne s rozhovormi na priloženom DVD nosiči, ktorý je súčasťou tejto publikácie, pravdivo pripomenú udalosti nedávno minulé. Spoločne s časovým odstupom umožnia posúdiť pravdivosť slov a činov našich politických elít. Pritom verím, že aj moje úsudky a hodnotenia môžu byť istou pomôckou v hodnotení hier, kortešačiek či navrávačiek v slovenskej politike. No tiež sú aj dôkazom, že mylíť sa môžu nielen politici, ale aj politológ. Preto som niektoré časom

a praxou prekonané úsudky dodatočne neupravoval. Avšak pre dnešné lepšie pochopenie vtedajších reálií som ich v konkrétnych rozhovoroch doplnil vysvetľujúcimi komentármi.

Politika je vec verejná. Prednostne politici všetkých demokratických krajín presviedčajú občanov, že sú to práve oni – voliči, ktorí vedia kvalifikovane rozhodnúť, do čích rúk patrí politická moc. Prirodzene predpokladajú, že občan ju zverí práve im. Pevne verím, že kniha o štyroch rokoch politických hier na Slovensku pomôže voličovi lepšie pochopiť slovenskú politiku a v konečnej rovine o nej aj kvalifikovane rozhodovať. Ak sa tak stane, moje publicistické účinkovanie a publikácia, ktorú držíte v rukách, splnili svoj účel.

Na záver chcem poďakovať inštitúciám a osobnostiam, ktoré mi umožnili vydať túto prácu. Predovšetkým redakcii politickej publicistiky a vedeniu televízie TA3, s ktorých príspevom nielenže vznikol celý rad rozhovorov, ale publikácia a nahrávka DVD rozhovorov mohli byť sprístupnené. Poďakovanie patrí aj šéfredaktorke Martine Kyselovej a Pavlovi Begovi za spracovanie DVD. Rovnako ďakujem šéfredaktorke denníka Pravda Nore Sližkovej a redaktori Igorovi Stupňanovi. Poďakovanie patrí aj mojim bývalým poslucháčom, dnes uznávaným politológom strednej generácie – Jozefovi Lenčovi, Martinovi Dankovi a Radkovi Dudovi, ktorí mi poskytli celý rad cenných pripomienok ku komentárom a autorsky sa podieľali na závere a prílohách publikácie. Moja vďaka patrí aj majstrovi Kazimírovi Kanalovi, ktorý knihu obohatil, podľa môjho názoru, trefnou politickou karikatúrou.

Osobitné poďakovanie patri Petrovi Bielikovi, publicistovi a moderátorovi Témy dňa v TA3. V televíznom archíve sa nachádza niekoľko desiatok hodín našich spoločných rozhovorov, vždy naostro a pod tlakom kamier a divákov. Na ich základe vznikol vzájomný rozhovor, ktorý je súčasťou publikácie.

No a na záver chcem poďakovať svojim priateľom, s ktorými od študentských čias už takmer polstoročie vediem dialóg o po-

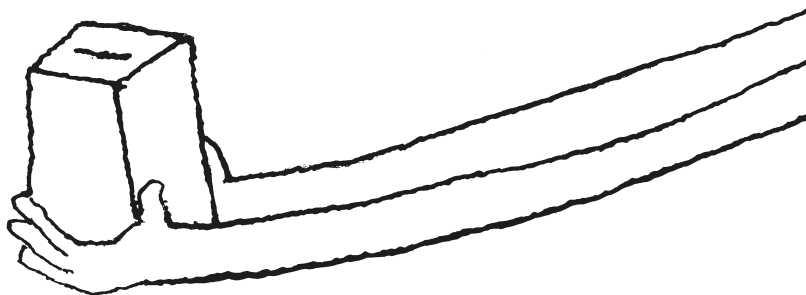
litickom dianí, o patológií i hviezdnych momentoch v slovenskej politike. Aj teraz, ako vždy, ma povzbudzovali pri príprave tejto publikácie. Ďakujem Petrovi Zemanovi, bývalému šéfredaktorovi študentského časopisu Echo, ktorý vychádzal v 60. rokoch, a rovnako ďakujem aj Eugenovi Gindlovi, prispievateľovi do študentského časopisu, ale najmä šéfredaktorovi občasníka Verejnosť. Obom patrí moje úprimné: „Priatelia, ďakujem.“

Autor

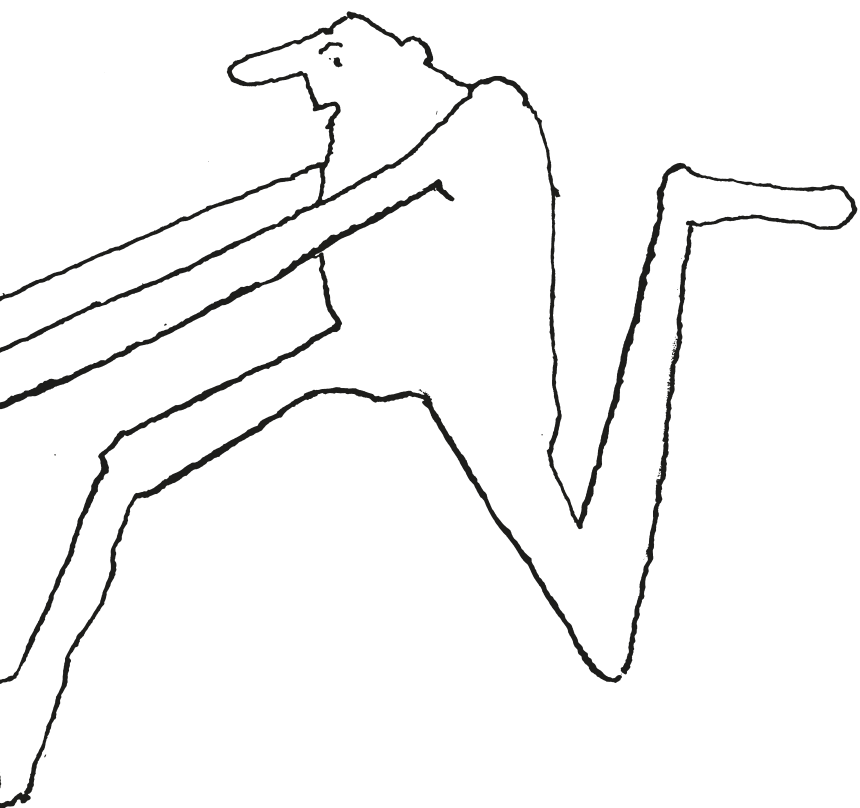
1. kapitola

Predčasné voľby – Waterloo pravice

PREDČASNÉ VOĽBY

WATERLOO PRAVICE

Polčas rozpadu ešte nenastal

Vláda Ivety Radičovej dostala dôveru vo verejnom hlasovaní.

V utorok sa bude o dôvere Radičovej a jej vláde pri voľbe generálneho prokurátora hlasovať tajne. Nie je nezvyčajné, aby sa dôvera Radičovej potvrdzovala tajným hlasovaním?¹

Áno, je to nezvyčajné. Zásluhu na tom však má predovšetkým premiérka, ktorá podmienila ďalší výkon svojej funkcie nezvolením bývalého generálneho prokurátora Trnku.

Bude Iveta Radičová premiérkou aj po 17. máji?

Nie je známe, či v decembri minulého roku pri voľbe generálneho prokurátora, keď takmer padla Radičová, išlo o anarchistický útok tzv. neposlušných poslancov, alebo o jej organizovaný

¹ Už pred koncom mandátu generálneho prokurátora Dobroslava Trnku (február 2011) sa objavili prvé rozpory vo vnútri vládnej koalície, keďže jej časť – najmä z radov SDKÚ-DS – preferovala jeho zotrvanie vo funkcii napriek tomu, že s jeho pokračovaním vo funkcii nesúhlasila predsedníčka vlády Iveta Radičová. Voľbu, ktorá naštrbila súčinnosť koalície, vo svoj prospech využívala najmä najsilnejšia opozičná strana SMER-SD. Koaličný konflikt vyústil až do tej miery, že nezvolenie Dobroslava Trnku podmienila premiérka zotrvaním vo svojej funkcii. Dobroslav Trnka navzdory tomu, že kandidoval, nakoniec nebol zvolený, avšak nasledujúci priebeh neúspešných volieb kandidáta koalície Jozefa Čentéša vyústil v niekoľkoročnú faktickú nefunkčnosť úradu generálneho prokurátora. Situáciu sa podarilo vyriešiť až po dvoch rokoch, po zmene spôsobu voľby a niekoľkých podaniach na Ústavný súd, keď bol nakoniec zvolený Jaromír Čiznár, kandidát vtedy už vládnej strany SMER-SD. **Pozri:** <http://www.teraz.sk/slovensko/ciznar-generalny-prokurator-volba/52663-clanok.html> (10.10.2015)

odstrel. Čas, ktorý odvtedy uplynul, ukázal, že bez ministerskej predsedníčky Radičovej vládna koalícia nie je v stave obnoviť svoju vládnu moc, práve preto jej lídri urobia všetko pre to, aby vláda a premiérka 17. mája ešte prežili.

Nedozrel teda čas na rekonštrukciu vlády?

Myslím, že táto vláda ešte nemá polčas rozpadu. Ak dôjde k vážnej vládnej kríze, ktorá môže vyústiť buď do rekonštrukcie či úradníckej vlády, alebo predčasných volieb, tak je čas vinobrania – jeseň.

Prečo nie je reálne uvažovať o predčasných voľbách?

Na predčasné voľby nie sú politické strany pripravené. Žiadna z relevantných strán nevysiela signál, že speje k predčasným voľbám. Možno azda okrem SaS, ktorá vytiahla všetky svoje predvolebné opusy. Lídri vládnych strán si netrúfajú ani obnoviť súčasnú vládnu koalíciu, ani ju povaliť.

Čo si myslíte o posledných rozdielnych stanoviskách Radičovej a SDKÚ-DS v otázke podpory Petra Paludu za šéfa NBÚ, alebo o nevôli ministrov SDKÚ-DS podporiť vládny výbor pre práva neheterosexuálov?²

Každá z týchto minikáuz má iné zdôvodnenie a pozadie. V zásade možno povedať, že za rozhodnutiami premiérky v tomto volebnom období nestojí ani jej vlastná politická strana, ani rozho-

² Ďalším z radov konfliktov vo vnútri vládnej koalície bol spor o nomináciu na riaditeľa NBÚ. V tomto smere sa do sporu dostali strany SaS a SDKÚ-DS. Tá odmietala kandidáta liberálov, a to i napriek tomu, že sa za jeho nomináciu postavila premiérka Radičová. Hroziaci pokračujúci rozpory medzi predsedníčkou vlády a jej stranou nakoniec vyriešilo stiahnutie nominácie Petra Paludu zo strany predsedu SaS a NR SR Richarda Sulíka. **Pozri:** <http://www.sme.sk/c/5876044/paluda-ma-zrejme-podporu-celej-koalicie.html> (10.10.2015) a rovnako tiež <http://>

dujúci lídri, ale skôr patová situácia, že s premiérkou sa vládnuť nedá a bez premiérky sa vládna moc stráca.

Prečo môže Radičová ďalej prekážať vo vláde?

Podľa mňa neprekáža iba vládnym stranám, ale vôbec straníckemu politickému spektru na Slovensku. Ona je typický predstaviteľ nepochitckej politiky, ktorý do nej vstúpil a udržal si čisté ruky. Výrazná časť skorumpovaných elít takúto politickú nevládze dlho tolerovať. Dokladom tohto tvrdenia je aj to, akým spôsobom s vlastnou podpredsedníčkou strany nakladá SDKÚ-DS, jej predseda a podpredseda.

Keby si Radičová založila vlastnú stranu, bola by úspešná? Má na to predpoklady, aby sa pustila do takéhoto projektu?

V tomto čase veľká časť voličskej podpory pre SDKÚ-DS pramení z politických postojov nie predsedu strany, ale premiérky Radičovej. Na druhej strane je zrejmé, že pani Radičová nepreukázala dostatočnú schopnosť, aby zabojovala o svoje miesto vo vlastnej strane, a je aj veľmi problematické, či by dokázala skonštituovať novú stredo-pravú politickú silu. Aj preto vidno, že má minimálny vplyv na parlamentný poslanecký klub SDKÚ-DS. A to už ani nehovoríme o prezídiu strany.

/aktualne.atlas.sk/print.xml?path[article]=dzurinda-sulikovi-paludunehcem-mam-4-dovody (10.10.2015) V máji 2011 predniesol vicepremiér za stranu MOST-HÍD Rudolf Chmel návrh na vytvorenie vládneho Výboru pre práva osôb s neheterosexuálnou orientáciou. Tento návrh nakoniec tesnou väčšinou nebol schválený, keď proti návrhu hlasovali ministri za KDH a všetci ministri za SDKÚ-DS, a to napriek tomu, že predsedníčka vlády Iveta Radičová jeho vznik verejne podporovala. **Pozri:** <http://sport5.sk/slovensko/clanok/347652-chmelovi-na-vznik-vyboru-pre-neheterosexuálov-chybal-hlas/> (10.10.2015)

Dá sa nájsť nejaká jednotiacia línia, ktorú možno pri uplatňovaní moci pripísať Radičovej?

Vláde skutočne chýba jednotiacia línia a silná osobnosť, ktorá by ju integrovala. Preto sa rozpadá na viac častí, kde jedna časť často robí iné ako druhá.

Pravda 16.05.2011

Jeden a polročné pôsobenie vlády Ivety Radičovej s „jej“ pravicovou koalíciou bolo mimoriadne turbulentné. Politická kultúra – najmä tá parlamentná –, ktorej nové smerovanie opakovane prezentovali lídri vládnej koalície (Radičová, Fígel, Sulík a Matovič), sa veľmi rýchlo utopila v mori koaličného „hašterenia“. Nevedeli sa zhodnúť na voľbe kľúčových kontrolných orgánov štátu (NKÚ, Generálna prokuratúra a pod.) a úplne tým naštrobili dôveru verejnosti v pravicové strany a ich schopnosť vládnuť. Verejnosť očakávala skorý pád vlády a predčasné voľby, čo sa aj o niekoľko mesiacov stalo skutočnosťou. V rozhovore v máji 2011 som čas rozpadu vlády predpokladal a ten naozaj prišiel s vinobraním.